

Ekosozológovia rokovali

Za účasti členov pracovnej skupiny pre ekosozológiu Slovenskej ekologickej spoločnosti SAV a pozvaných referujúcich z Ministerstva životného prostredia SR, Slovenskej agentúry životného prostredia a vysokých škôl sa uskutočnil dňa 6. februára 1998 na pôde Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave pracovný seminár **Súčasný stav výskumu a výučby v oblasti ochrany prírody v Slovenskej republike**.

Pracovná skupina pre ekosozológiu združuje v súčasnosti 16 členov. Chce vytvárať neformálny priestor pre prípravu pracovných materiálov, prednášok a diskusií v oblasti teórie ochrany prírody, vrátane funkčnosti chránených území (conservation science), hodnotenia stavu genofondu, dynamiky biologickej diverzity a starostlivosti o ne (conservation biology), ako aj kritérií a priorit renaturácie a revitalizácie ekosystémov (restoration ecology).

Účastníci seminára sa rámcovo oboznámili so štruktúrou výučby v oblasti ochrany prírody na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, Fakulte ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene, Fakulte záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU v Nitre, Pedagogickej fakulte UK v Bratislave a v dištančnom štúdiu Fakulty prírodných vied UMB v Banskej Bystrici. Konštatovali, že v posledných rokoch prekvapujúco narástla diverzita predmetov v tejto oblasti. Ich zabezpečenie študijnou literatúrou je lepšie ako v minulosti, ale len vďaka podpore z medzinárodných programov (najmä TEMPUS), prípadne formou zborníkov z tematických vedeckých konferencií organizovaných napríklad práve Slovenskou ekologickej spoločnosťou.

Okrem požiadaviek na lepšiu

vzájomnú informovanosť medzi jednotlivými pracoviskami zabezpečujúcimi sozologickú výučbu, hovorilo sa aj o potrebe rozvoja ekofilozofie na Slovensku. Považuje sa za účelné spracovať a priebežne aktualizovať podrobnejší prehľad vyučovaných problémov vrátane krátkych anotácií jednotlivých predmetov, dostupný napríklad prostredníctvom Internetu. Prihlásiť sa možno na adrese <listmanager@savba.sk> textom <subscribe sozologia>.

Pokiaľ ide o výskum, ukázalo sa, že napriek tomu, že ekosozologicky a biosozologicky orientované úlohy sa riešia na viacerých pracoviskách, ochrannárska prax pociťuje nedosta-

tok informácií, najmä v oblasti biológie druhov a sekundárnych sukcesí. Zástupcovia SAŽP informovali okrem iného o projektoch zameraných na problémové druhy (vydru, netopiere, sysfa, rysa, vlka, medveďa), o akčných plánoch záchrany globálne ohrozených druhov (dropa veľkého, chriašteľa vodného, vydry) a o práci gestorových skupín pre jednotlivé druhy rastlín a živočíchov.

V diskusii a anketnom dotazníku sa účastníci seminára vyslovili za rozvíjanie činnosti najmä v troch oblastiach, ktoré bude pracovná skupina v najbližšom období považovať za prioritné: výmena informácií z výskumu, otázky reprezentatívnosti chránených území a iniciovanie odborných stanovísk k aktuálnym problémom ochrany prírody.

Mikuláš J. Lisický

Externality a možnosti ich riešenia

Katedra verejnej ekonómie Ekonomicko-správnej fakulty Masarykovej univerzity v Brne usporiadala v dňoch 29.–30. januára t. r. v Šlapaniciach pri Brne pracovný seminár venovaný "externalitám". Externalitám venovali na tomto podujatí pozornosť v najširšom zmysle slova (teda i kladným), ale najviac referátov sa dotýkalo externalít environmentálneho charakteru. Pod externalitami totiž rozumieme druhotné, vedľajšie účinky výrobné a spotrebnej činnosti. Ich podstata spočíva v činnosti subjektu, ktorá vyvoláva náklady alebo výnosy u iných subjektov, bez ohľadu na to, či si to želajú alebo nie. V ekonomickej literatúre takto bežne definovanú podstatu externalít niektorí prítomní vysokoškolskí učiteľia označili za veľmi širokú, čo znemožňuje ekonómovi vyčíslieť jej sku-

točnú veľkosť. V prípade životného prostredia ide o výpočet celkovej škody vyplývajúcej z jeho znehodnotenia.

Ekonomická teória pokladá externality za dôsledok zlyhania trhu, a tým i jednu z viacerých objektívnych príčin pre zásah štátu do trhovej ekonomiky. Niektorí účastníci seminára vyslovili nesúhlas s takýmto zdôvodňovaním vzniku externalít. Podľa nich pôvod externalít nemožno vidieť v zlyhaní trhu, ale skôr štátu, hlavne jeho nižších zložiek a v zlyhávaní ľudských subjektov.

V oblasti spomínaných zásahov štátu do ekonomiky sa v rámci nástrojov environmentálnej politiky často uvádzajú spotrebné dane, v SR i v ČR obsiahnuté v cenách určitých palív a mazív. Na seminári odzneli námietky k považovaniu

týchto daní za environmentálne, pretože vzhľadom na malú elasticitu dopytu v oblasti ich spotreby problém životného prostredia neriešia.

Niektorí ekonómovia nepovažujú existenciu externalít za dostatočný dôvod na zásahy štátu do ekonomiky. Vychádzajú zo skutočnosti, že je mnoho iných možností ako riešiť problémy, ktoré vznikajú v súvislosti so zápornými externalitami v podobe externých environmentálnych nákladov. Navrhujú napríklad tzv. riešenie súkromnou cestou, v súlade s teóriou R. H. Coasa, teda bez zásahov štátu. Viacerí však poukazyvali na to, že vymáhanie odškodného za spôsobené záporné efekty súdnou cestou nie je vyslovene súkromná cesta, lebo súdy reprezentujú štátnu moc a verejný poriadok. Okrem toho, použitie tejto cesty i v prípade, že sú vlastnícke práva jednotlivých subjektov definované úplne, je dosť obmedzené výškou transakčných nákladov. Prítomní zástancovia teórie R. H. Coasa odporučili venovať väčšiu pozornosť zdokonaleniu právneho systému v tejto oblasti, ako aj zníženiu transakčných nákladov späť s odstraňovaním záporných externalít environmentálneho charakteru. Ďalej navrhovali zvyšovať racionálnosť správania sa zúčastnených subjektov tým, že sa zvýši ich informovanosť o výške škody, veľkosti transakčných nákladov a platobnej schopnosti znečisťovateľa. V tejto súvislosti sa spomínala i možnosť skupinovej žaloby existujúca v niektorých iných krajinách.

Na seminári odznali vyslovene teoretické príspevky, ale i referáty, ktorých obsahom bola empiricky zameraná analýza niektorých problémov vyplývajúcich z existencie externalít. Práve takáto kombinácia prístupov vytvorila dobrý základ na ďalší posun poznania v oblasti skúmaných externalít, a teda i externalít environmentálneho charakteru.

Mária Hranaiová

Glavica – dobývací priestor na okraji sídliska Podhorské

Glavica je chorvátsky názov bývalého pieskového kopca (207 m n. m.), dnes už len ťažobnej lokality opradenej povestami, situovanej na východnom okraji sídliska Podhorské v Devínskej Novej Vsi – mestskej časti Bratislavy. Likvidácia tohto unikátneho prírodného útvaru začala po r. 1966 následkom rozhodnutia ONV Bratislava-vidiiek.

Geologický útvar Glavica vznikol v období mladších treťohôr – vrchnom bádene (15–13 mil. rokov), kedy nová transgresia mora dosiahla svahy Devínskej Kobyly. Vyskytujú sa tu piesky, ktoré sa radia do vrchného bádenu. Pieskovcové zložky nie sú časté, sú však vyvinuté v celej oblasti a miestami vytvárajú plynulé rímly. Pieskovce sú vápenaté. V pieskoch sa miestami vyskytujú zhluky jemných štrkov, prevládajú však jemnozrnné piesky.

Ložisko Devínska Nová Ves III – Glavica je surovinovým zdrojom tehelne v Devínskej Novej Vsi. Piesky Glavice sú ostrivom tehliarskym ťlom z tohto ložiska. Tehliarska výroba má v Devínskej Novej Vsi dlhú tradíciu. Miestnu tehelnú založil r. 1870 ako manufaktúru podnikateľ Rossler a neskôr (r. 1891) ju vybavil na vtedajšiu dobu modernými strojmi na parný pohon, následkom čoho sa produkcia zmnohonásobila. R. 1909 majiteľ postavil 18-komorovú pec a prikúpil nové stroje, ktoré rozšírili sortiment výrobkov. Po vzniku ČSR nový majiteľ tehelne otvoril nový hliník, kde sa od r. 1929 hlina ťažila korčekovými bagrami a urobil rozsiahlu rekonštrukciu, takže produkcia za rok predstavovala 10 mil. tehliarskych jednotiek. Odvtedy prešla tehelná viacerými reorgani-

záciami i modernizáciami. V r. 1992 v rámci privatizácie vznikla zo Západoslovenských tehelní akciová spoločnosť, v ktorej zo starého podniku zostali iba niektoré závody, napr. aj v Devínskej Novej Vsi.

V r. 1987 sa začalo s hromadnou bytovou výstavbou sídlisk Podhorské a Kostolné v mestskej časti Devínska Nová Ves, t. j. na kontakte s ťažobným priestorom Glavica. Dňa 24. 1. 1988 požiadali Západoslovenské tehelne (ZST) listom MNV v Devínskej Novej Vsi o súhlas s rozšírením dobývacieho priestoru Devínska Nová Ves III – Glavica. Rada MNV v Devínskej Novej Vsi dňa 9. 2. 1988 vyslovila zásadný nesúhlas s ďalším rozširovaním ťažby s odôvodnením, že ťažba veľmi negatívne vplyva na okolitú prírodu a životné prostredie priľahlých sídlisk.

V r. 1993 na požiadanie Miestneho úradu mestskej časti Devínska Nová Ves vypracovala firma Ekojet "Generel zelene Devínskej Novej Vsi". Generel zelene je územnoplánovací podklad, kde je Glavica definovaná ako ťažobný priestor, ktorý významne ovplyvňuje prašnosť, ako aj urbanistické zámery rozvoja obce. Uvedené príčiny vedú kompetentné orgány ťažbu zastaviť a ložisko vyňať z evidencie. Pretvorením Glavice na okrskový park by sa kvalita obytného prostredia sídlisk výrazne zlepšila, keďže jestvujúca sídlisková zeleň neplní predpokladané funkcie (Šembera, 1993).

Na základe žiadosti Miestneho úradu mestskej časti Devínska Nová Ves vykonal Štátny zdravotný ústav hl. mesta SR Bratislava v dňoch 17. 10.–21. 11. 1996 meranie prašného spad u okraja sídlisko-